

VLADIMIR NABOKOV • Nikolay Gogol

Nikolai Gogol

© 1959, 1961, 1971 Vladimir Nabokov

Bu kitabın yayın hakları The Wylie Agency'den alınmıştır.

İletişim Yayınları 1694 • Edebiyat Eleştirisi 26

ISBN-13: 978-975-05-0989-6

© 2012 İletişim Yayıncılık A. Ş.

1. BASKI 2012, İstanbul

EDITÖR Belce Ünüvar

KAPAK Suat Aysu

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Dalya Behar

DİZİN Burcu Tunakan

BASKI ve *CILT* Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 12064

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11

Topkapı 34010 İstanbul Tel: 212.613 03 21

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak İletişim Han No. 7 Cağaloglu 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

VLADIMIR NABOKOV

Nikolay Gogol

Nikolai Gogol

ÇEVİREN Yiğit Yavuz

VLADIMIR NABOKOV 1899'da St. Petersburg'da doğdu. Varlıklı, liberal bir ailenin en büyük oğluydu. Bolşevikler iktidara geldiğinde aile Rusya'dan ayrılarak önce Londra'ya, sonra Berlin'e gitti. Nabokov, öğrenimini Cambridge, Trinity College'de tamamladı. 1923 ile 1940 arasında anadilinde romanlar, hikâyeler, oyunlar, şiirler yazdı ve kuşağının seçkin Rus göçmen yazarlarından biri olarak ün kazandı. 1940 yılında karısı ve oğluyla ABD'ye göç etti ve 1941'den 1948'e kadar Wellesley College'da dersler verdi. 1955'te yayımlanan *Lolita*'nın dünya çapındaki başarısından sonra, 1959'da Cornell Üniversitesi Rus Edebiyatı profesörlüğünden emekli olarak İsviçre'ye yerleşti. Nabokov, İngilizce yazdığı ilk romanı olan *The Real Life of Sebastian Knight*'ı (*Sebastian Knight'in Gerçek Yaşamı*, İletişim, 2003) 1941'de yayımladı ve ondan sonra bu dili şaşırtıcı bir yaratıcılıkla kullanarak eserlerini İngiliz dilinde yazmaya devam etti. Vladimir Nabokov 1977'de İsviçre'nin Montreux kentinde öldü. *Lolita* dışında, önemli romanları arasında, fantastik bir aile romanı parodisi olan *Ada or the Ardor* (*Ada ya da Arzu*, İletişim, 2002) ve *Pale Fire* (*Solgun Ateş*, yakında yayımlanacak) sayılmalıdır. İletişim Yayınları'ndan çıkan diğer kitapları: *Karanlıkta Kahkaha* (1993); *Pnin* (1999); *Bir Günbatımının Ayrıntıları* (1999); *Rua, Dam, Vale* (2000); *Lujin Savunması* (2001); *Cinnet* (2003); *Göz* (2005); *İnfaza Çağrı* (2007); *Saydam Şeyler* (2010); *Konuş, Hafıza* (2011).

İÇİNDEKİLER

1. Ölümü ve Gençliği	7
2. Müfettiş'in Hayaleti	39
3. Bizim Bay Çiçikov	63
4. Öğretmen ve Rehber	109
5. Bir Maskenin Yüceltilişi	131
6. Açıklamalar	179
Çeviriler	213
NİKOLAY VASILYEVİÇ GOGOL KRONOLOJİSİ.....	147
<i>DİZİN</i>	155

“Hayır, artık dayanacak gücüm kalmadı. Tanrım, neler yaşıyorlar bana! Kafamdan aşağı soğuk sular döküyorlar! Beni dinlemiyor, neler çektiğimi görmüyorlar. Onlara ne yaptım ki? Niçin çektiriyorlar bana bütün bu acıları? Ben-cileyin bir garibandan ne istiyorlar? Ne verebilirim onlara? Neyim var ki, ne vereyim? Artık dayanacak gücüm kalmadı, başım cayırcayırcı yanıyor, her şey gözlerimin önünde fırlırlı dönlüyor. Kurtarın beni! Alın bunların elinden! Bana yıldırım gibi hızlı atlar koşulmuş bir troyka verin! Geç yerine arabacım, çın çın ötünl troykamın minik çanları, şahlanıp uçun yağız atlarım, götürün beni buralardan! Haydi, daha hızlı, daha hızlı, artık buraları gözüm görmesin! İşte gökte bulutlar yığılmaya başladı, uzaklarda bir yıldız parlıyor, kararan ağaçlarıyla orman hızla geçiyor altımdan ve ay yükseliyor; mavi sisler dağılıp çözülüyor; o sislerin içinde bir telin tınlamasını duyuyorum; bir yanda deniz, bir yanda İtalya; işte Rus kulübecikleri belirmeye başladı aşağılarda. Şu ötelerde usul usul ağaran ev benim evim mi? Pencerenin önünde oturan kadın annem mi? Anneçığım, kurtar bu perişan oğlunu! Onun ağrıyan başına gözyaşlarını damlat! Bak ne işkenceler yaptılar oğulcağızına! Zavallı yetimini bağrına bas, anneçığım! Ona bu dünyada yer kalmamış! Her yerden kovuyorlar onu. Anne! Şu zavallı, hasta yavrura acı!.. Aklıma gelmişken... Cezayir Beyi'nin tam burnunun altında kocaman bir etbeni bulunduğunu biliyor muydunuz?..”

– GOGOL, *Bir Delinin Hatıra Defteri*

1. Ölümü ve Gençliği

1

Nikolay Gogol, Rusya'nın yetiştirdiği en tuhaf düzyazı şairi, 1852 yılında, 4 Mart Perşembe sabahı, saat sekize gelirken, Moskova'da öldü. Neredeyse kırk üç yaşındaydı; onun mucizevi neslinin büyük Rus yazarlarına nasip olan kısa hayat sürelerine bakınca, bu yeterince olgun bir yaş sayılabilir. Tek başına (marazi hüznü içinde Şeytan'a kafa tutmaya yeltenerek) giriştiği bir açlık grevinin tamamen tükettiği bedeni, akut beyin anemisine (ve muhtemelen beraberinde, gıda eksikliğine bağlı gastroenterite) tutulmuştu; kendisine uygulanan şiddetli bağırsak boşaltma ve kan akıtma tedavileri, zaten sıtma ve dengesiz beslenme yüzünden ciddi şekilde hasar görmüş olan organizmanın ölümünü hızlandırmıştı. Şeytani bir girişkenliğe sahip iki doktor, onlardan daha akıllı ama pek de girişken olmayan başka doktorların karşı çıkışlarına rağmen, Gogol'ü sanki sıradan bir akıl hastasıymış gibi tedavi etmeye kalkmışlar, beden sağlığını toparlamaya girişmeden önce, cinnetinin hakkından gelmeye niyetlen-

mişlerdi. Tıpkı elli yıl kadar önce, bağırsaklarında bir mermi olan Puşkin'in, ancak kabızlık çeken çocuklara iyi gelebilecek bir tıbbi yardım aldığı gibi. O zamanlar Alman ve Fransız tıp adamları nüfuz sahibiydiler, çünkü büyük Rus doktorları ekolü daha yeni yeni ortaya çıkmaktaydı. Molière aniden kalabalık sahnenin ortasında kan kusarak öksürmeye başlayınca, ellerinde kocaman karın pompalarıyla *Malade Imaginaire*'in* etrafında toplanmış, Latincenin kafasını gözünü yararak konuşan âlimane doktorlar, artık insana komik gelmemeye başlar. Gogol'ün tüm istediği biraz huzur iken, zavallı güçsüz bedeninin nasıl da gülünç derecede hoyratça bir muameleye tâbi tutulduğunu okumak ne korkunçtur. Dr. Auvers (yahut Hovert), Charcot'nun** yöntemlerini kullanan birinden bekleneceği üzere, semptomları son derece yanlış değerlendirerek, hastayı sıcak su dolu bir küvete oturtup, kafasını soğuk suyla ıslattıktan sonra, burnuna beş-altı adet tombul sülük yapıştırarak yatağa sokmuştu. Hasta âh edip bağırarak, harap olmuş bedeni (midesi omurgasına yapışmış haldeydi) tahtadan küvete taşınırken güçsüzce direnmeye çalışmıştı; yatakta çırılçıplak yataarken soğuktan tir tir titremiş, sülükleri burnundan alsınlar diye yalvarıp durmuştu: Asalaklar artık aşağı sarkıp, ağzından içeri girmeye başlıyorlardı (Alın şunları, uzaklaştırın benden... diye yalvarmaktaydı) ve onlardan kurtulmaya çalışırken, tıknaz Auvert'in (veya Hauvers'in) yarma asistanı, ellerini yakalamıştı.

Gogol'ün dehasının ilginç fizikî veçhelerini gözler önüne serebilmek için, gerçekten çok nahoş ve üzüntü verici olan bu sahne üzerinde, biraz daha durmak zorundayız. Karnı, hikâyelerindeki dilberlerdi, burnu ise o dilberlerin erkek ar-

---

(*) *Hastalık Hastası*; Molière'in ünlü komedisi – ç.n.

(**) Jean-Martin Charcot; modern nörolojinin kurucusu kabul edilen Fransız doktor – ç.n.

kadaşı.* Midesi onun “en soylu iç organı”yken, şimdi bitik durumdaydı ve burun deliklerinden ifritler sarkıyordu. Ölü-
münden evvelki aylarda kendini öylesine aç bırakmıştı ki, midesinin eskiden sahip olduğu muazzam istiap haddini ortadan kaldırmıştı; yoksa hiç kimse, bu ince ufarak adamın emip yuttuğu düdüğü makarnalarına yetişemez, onun yediği kadar çok vişneli turta yiyemezdi (insanın aklına, *Müfettiş*’teki cılız ama şiş göbekli Dobçinski ile Bobçinski geliyor). Büyük, sivri burnu çok uzun olduğundan ve yüksek hareket kabiliyeti bulunduğundan, gençliğinde (vücudunu olmadık şekillere sokabilen amatör bir akrobat olduğu için), bir gul-yabani gibi burnunun ucunu alt dudağına değıdirebiliyordu; bu burun, onun en duyarlı ve zaruri dış organıydı. O kadar uzundu ki “parmakların yardımı olmadan, kendi başına en küçük enfiye kutularına girebilirdi; tabii biri gelip, bir fişkeyle bu mütecavizi uzaklaştırmazsa (alıntı, Gogol’ün genç bir hanıma yazdığı mektuplardan; demek ki burada çapkınca bir hinlik var). Onun yaratıcı çalışmalarını incelerken laytmotif olarak burun ile hep karşılaşacağız; kokuları, hapşırıkları ve horultuları onun kadar büyük bir hazla betimleyen yazar bulmak zordur. Şu ya da bu kahraman, sanki burunu bir el arabasına konmuşçasına, yuvarlanarak konuya dalar; yahut Sterne’in “Slawkenburgius”** hikâyesindeki yabancısı gibi gelip anlatıya dahil olur. Enfiye çekmeye düşkünlük had safhadadır. *Ölü Canlar*’daki Çiçikov, mendilini kullandırırken trompet üfler gibi bir ses çıkarır. Burunlar akar, seğirir; yumuşak yahut kaba muamele görür burunlar. Sarhoşun biri, başka birinin burnunu *testereyle kesmeye* kalkar; Ay’ın sakinleri (bir delinin sözüne bakılırsa) Burunlardır.

(*) Nabokov, âdeti olduğu üzere, kelimelerin ses benzerlikleriyle (belly-karnı, belle-dilber, beau-erkek arkadaş) eğleniyor – ç.n.

(**) Yazar Lawrence Sterne’in *The Life and Opinions of Tristram Shandy, Gentleman* kitabına gönderme – ç.n.